

მოთხოვნის გადასვლა ექსპედიციისა და ლიზინგის ხელშეკრულებებში

თათია ჯორბენაძე

შესავალი

ლიზინგისა და სატრანსპორტო ექსპედიციის ხელშეკრულებები, მონაწილე პირთა რაოდენობის მიუხედავად, ორმხრივი გარიგებების რიცხვს მიეკუთვნება.¹ გამომდინარე იქიდან, რომ მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულება სამხმრივი ხელშეკრულებებისგან რადიკალურად განსხვავდება², სალიზინგო ურთიერთობაში, მიმწოდებელსა და ლიზინგის გამცემს შორის არსებული ხელშეკრულება ლიზინგის მიმღების სასარგებლოდ, ხოლო სატრანსპორტო ექსპედიციის დროს გადამზიდველისა და ექსპედიტორის ხელშეკრულება – შემკვეთის სასარგებლოდ დადებულად უნდა ჩაითვალოს.

ხშირია შემთხვევები, როდესაც, მესამე პირის ინტერესებიდან გამომდინარე კონტრაქტული საკუთარი სახელითა და მესამე პირის ხარჯზე მოქმედებს. ასეთ დროს ხელშეკრულების მეორე მხარე შეიძლება არც იცოდეს, რომ ხელშეკრულება მესამე პირის სასარგებლოდ იდება. შესაბამისად, ხელშეკრულების შეუსრულებლობით ან არაჯეროვანი შესრულების შედეგად დამდგარი ზიანის შემთხვევაში რთულია იმის განსაზღვრა, აქვს თუ არა მესამე პირს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უშუალო უფლება. წინამდებარე სტატიის მიზანია ლიზინგისა და ექსპედიციის მაგალითზე განიხილოთ მესამე პირებზე მოთხოვნის გადასვლის საფუძვლები მათ სასარგებლოდ დადებულ ხელშეკრულებებში და ჩამოაყალიბოს ალტერნატიული შეხედულება ექსპედიციის 741-ე მუხლის სამოქალაქო კოდექსის კომენტართან დაკავშირებით.

I. მესამე პირის ცნება სამოქალაქო სამართალში

მესამე პირთა სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულება არის ორმხრივი, კრედიტორსა (შეპირების მიმღები) და მოვალეს (შემპირებელი) შორის დადებული გარიგება, რომლის მიზანია სარგებელი მოუტანოს მესამე პირს. მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულება არ არის ხელშეკრულების დამოუკიდებელი სახე. ასეთად შეიძლება დაიდოს ნებისმიერი ხელშეკრულება, რომელიც მესამე პირისთვის სარგებლის მიღების შესაძლებლობას იძლევა. და-

დების მიზანი ასევე შეიძლება იყოს ვალდებულების მარტივად და მოკლე დროში შესრულება.

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებულ ხელშეკრულებაში მონაწილეობენ შემპირებელი (მოვალე), შეპირების მიმღები (კრედიტორი) და მესამე პირი, ვის სასარგებლოდაც უნდა შესრულდეს ხელშეკრულება (ბენეფიციარი).³ თითოეულ მათგანს შორის ურთიერთობა შეიძლება ცალ-ცალკე დახასიათდეს.⁴

სახელშეკრულებო ურთიერთობის სავარაუდო შედეგების განსაზღვრისათვის, მნიშვნელოვანია იმ წინაპირობების გააზრება, თუ როდის აქვს მესამე პირს მოთხოვნის უფლება მის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულებიდან გამომდინარე. საკანონმდებლო დათქმა მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების თავისუფლების არეალში მხოლოდ იმ ფაქტზე ამახვილებს ყურადღებას, რომ ასეთი ხელშეკრულების მიზანი კანონით დადგენილ ჩარჩოებს არ უნდა გასცდეს.⁵ ცალკე რაიმე შეზღუდვა მესამე პირთა სასარგებლოდ ხელშეკრულების დადებისას არ გვხვდება.⁶ სამოქალაქო კოდექსის თანახმად, მესამე პირს მის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულებიდან მოთხოვნის უფლება აქვს, თუმცა რიც შემთხვევებში, ვალდებულების არსიდან გამომდინარე, მესამე პირს არ შეუძლია მოითხოვოს ვალდებულების შესრულება და კრედიტორის მოთხოვნის უფლება მასზე არ გადადის, რადგან „ხელშეკრულებიდან სარგებლის მომლოდინე პირია და არა კრედიტორი“.⁷

II. მესამე პირის მოთხოვნის ზოგადი ფარგლები

როდესაც მესამე პირს მის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულებიდან შესრულების მოთხოვნა შეუძლია, ასეთ ხელშეკრულებებს მესამე პირთა დამოუკიდებელი მოთხოვნით დადებულს უწოდებენ,⁸ ხოლო როდესაც მოთხოვნის უფლება არ აქვს, ასეთი მესამე პირის დამოუკიდებელი მოთხოვნის გარეშე ხელშეკრულებად მოიხსენება.⁹ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი იცნობს ცნებებს მესამე პირის მიმართ დადებულ „ნამდვილ“, სრულ ხელშეკრულებას (სა-

¹ ჯანხოთელი, ლიზინგი, ჟურნალი აღმანახი, ოქტომბერი, 1998, 55, <<http://www.library.court.ge/upload/ar%20devs%2012.pdf>> [15.09.2019]; თუმანიშვილი, ხელშეკრულების შედგენის ტექნიკა და ვალდებულებით-სამართლებრივი ნორმატიული რეგულირება, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისი, 2012, 142, <<http://eprints.iliauni.edu.ge/588/1/Contract%20Drafting%20Technique%20and%20Legal%20Liability%20Normative%20Regulation.pdf>> [15.09.2019].

² ლევაშვილი, დამოუკიდებელი მოთხოვნით მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების არსებითი პირობების განსაზღვრის თავისებურებანი, სამართლის ჟურნალი N2, 2016, 108.

³ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი, მუხლი 349, ველი 1, <gccc.ge> [23.09.2019].

⁴ ქუჭელაშვილი, სახელშეკრულებო სამართალი, 2010, 85.

⁵ კოპპოლოერი, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, თბილისი, 2014, 233, მუხლი 328, ველი 5.

⁶ ავტორთა კოლექტივი, სახელშეკრულებო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2014, 214.

⁷ ჯორბენაძე ს., ხელშეკრულების თავისუფლება სამოქალაქო სამართალში, თბილისი, 2017, 280.

⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის განჩინება, 03.10.2003, 3გ-ად-185-პ-03.

⁹ ჭანტურია, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი IV, სამართალი, 2001, მუხლი 349, 214-215.

¹⁰ ჭანტურია, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი IV, სამართალი, 2001, მუხლი 349, 214-215.

დაც შესაძლებელია მოთხოვნა) და არასრულ, „არანა-
მდივლ“ ხელშეკრულებას.¹¹

განსახილველი საკითხის მიზნებისთვის, მოთხოვნად ძი-
რითადად მეორადი მოთხოვნის უფლება იგულისხმება. ეს
დასაბუთება გამომდინარეობს იქიდან, რომ მესამე პირი არ
არის ხელშეკრულების კონტრაპენტი და უფლება არ აქვს
შეცვალოს შეთანხმებული პირობები.¹² მესამე პირის მეო-
რადი მოთხოვნა უნდა ჯდებოდეს მის სასარგებლოდ დადე-
ბული ხელშეკრულების მოთხოვნის ფარგლებში¹³ და არ
უნდა წყვეტდეს, ცვლიდეს ან ეწინააღმდეგებოდეს¹⁴ ხელშე-
კრულების არსებით პირობებს, რომლებსაც უშუალოდ კო-
ნტრაპენტები განსაზღვრავენ და მესამე პირიც სწორედ ამ
ხელშეკრულების ფარგლებში იღებს სარგებელს.¹⁵

გაბატონებული მოსაზრების თანახმად, მეორადი მო-
თხოვნის საფუძველი მხოლოდ პირველადი მოთხოვნის შე-
უსრულებლობაა¹⁶ და ორივე მოთხოვნის ერთდროულად
დაყენება დაუშვებელია.¹⁷ შესაძლოა გაჩნდეს კონკურენცია
კონტრაპენტსა და მესამე პირის მოთხოვნებს შორის. მაგა-
ლითად, მოვალე მეორად ვალდებულებას ასრულებს მესა-
მე პირის მიმართ, რაზეც კრედიტორი თანახმა არ არის. სა-
კითხი უფრო რთულად გადასაწყვეტი იქნება თუ ვალიარებთ
სამართლებრივ ლიტერატურაში არსებულ მოსაზრებას,
რომ მესამე პირი უფლებამოსილია გამოიყენოს ნებისმიერი
სამართლებრივი საშუალება იმ ვალდებულების შესრულე-
ბის უზრუნველსაყოფად, რომლიდანაც სარგებელს იღებს.
გამოდის, მესამე პირი თადარიგს იმთავითვე იჭერს ვალდე-
ბულების დარღვევაზე და უფლება აქვს მოვალეს (შემპირე-
ბელს) მოსთხოვოს როგორც პირგასამტეხლო, ისე უძრავი
ქონების იპოთეკით დატვირთვა და სხვა.

III. მესამე პირის მოთხოვნა ექსპედიციის ხელშეკრულებაში

სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, ექსპედიციის ხელშე-
კრულება შემკვეთსა და ექსპედიტორს შორის იდება. ექსპე-
დიტორი მოქმედებს საკუთარი სახელით, ხოლო ხარჯს შე-
მკვეთი იღებს. ექსპედიტორი რაც უნდა დამოუკიდებლად
მოქმედებდეს, აუცილებლად უნდა გაითვალისწინოს შე-

მკვეთის ინტერესები.¹⁹ ექსპედიტორმა შესაძლოა ტვირთის
გადასაზიდად სხვა პირს მიმართოს.²⁰ ასეთ დროს შემკვეთი
არის ის მესამე პირი, ვის სასარგებლოდაც იდება გადამზი-
დველსა და ექსპედიტორს შორის გარიგება,²¹ შემკვეთსა და
ექსპედიტორის ხელშეკრულების მიზნებისთვის კი, გადა-
მზიდველი უბრალოდ სხვა მესამე პირია და არ უნდა ჩაი-
თვალოს გარიგებით მოსარგებლე მესამე პირად, რადგან
შემკვეთსა და ექსპედიტორს შორის დადებული ხელშეკრუ-
ლების უშუალო მიზანი არ არის გადამზიდველისთვის სა-
რგებლის მიღება. ამის საწინააღმდეგოდ, ექსპედიტორისა
და გადამზიდველის გარიგებისთვის შემკვეთი არის ის მესა-
მე პირი, ვის სასარგებლოდაც იდება ხელშეკრულება.

1. მოთხოვნა 741-ე მუხლის მიხედვით

741-ე მუხლში ნახსენები „ხელშეკრულება“ ეხება უშუა-
ლოდ ექსპედიტორსა და შემკვეთს შორის დადებულ გარი-
გებას. აღნიშნული ნორმის მიხედვით, თუ ექსპედიციის ხე-
ლშეკრულების შესრულებისას დგება ზიანი ურთიერთობაში
მონაწილე მესამე პირის (მაგალითად, გადამზიდველის) მი-
ზებით, მაშინ ექსპედიტორი ვალდებულია შემკვეთს გადა-
სცეს მოთხოვნა მესამე პირის წინააღმდეგ (გამონაკლისია
შემთხვევა, როცა ექსპედიტორი და შემკვეთი სპეციალურად
შეთანხმდებიან და ექსპედიტორი კისრულობს მოთხოვნის
გამოყენებას შემკვეთის ხარჯითა და რისკით).

741-ე მუხლი არ ეხება მესამე პირის სასარგებლოდ და-
დებულ „ნამდივლ“ ხელშეკრულებას, რადგან „ნამდივლი“
ხელშეკრულებისას მოსარგებლე მესამე პირს ავტომატუ-
რად წარმოემობოდა მოთხოვნის უფლება და შემკვეთს
ალარ დასჭირდებოდა ექსპედიტორისგან მოეთხოვა მო-
თხოვნის გადაცემა. ანუ, კანონმდებელი თვითონ მიუთითე-
ბს, რომ მოთხოვნა აქვს ექსპედიტორს და არა შემკვეთს.
დამოუკიდებელი მოთხოვნით მესამე პირის სასარგებლოდ
დადებული ხელშეკრულების დროს, მესამე პირს (სარგე-
ბლის მიმღებს) იმთავითვე აქვს შესრულების მოთხოვნის
უფლება და მას დამატებითი განაცხადი არ სჭირდება მო-
თხოვნის გადასვლაზე, როგორც ამას 741-ე მუხლი აწესებს.

2. 741-ე მუხლის კომენტარის ალტერნატივა

ქართულ სამართლებრივ ლიტერატურაში 741-ე მუხლის
მოთხოვნის გადაცემა აღიარებულია ცესიად,²² თუმცა მასში
უფრო გერმანული „მესამე პირის ზიანის ლიკვიდაციის“
პრინციპია ასახული, ვიდრე მოთხოვნის დათმობა ხელშე-
კრულებით (ცესია). 741-ე მუხლი უშუალოდ დაზიანებულს
ანიჭებს მოთხოვნის უფლებას და ექსპლიციტურად, სიტყვა-
სიტყვით გამომდინარეობს, რომ შემკვეთის მოთხოვნის შე-
მთხვევაში ექსპედიტორის მიერ მოთხოვნის დათმობა არის
იმპერატიული დათქმა და ექსპედიტორს უფლება არ აქვს
უარი თქვას მასზე (ერთადერთი გამონაკლისი შემთხვევა
მუხლის მეორე დანაწესშივეა მითითებული). შესაბამისად,

¹¹ რუსიაშვილი, ევნატაშვილი, კაბუსები კანონისმიერ ვალდებულებით
სამართალში, თბილისი, 2016, 187.

¹² ვაშაკიძე, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი,
მუხლი 391, ველი 3. <GCCC.GE> [24.06.2018]; რუსიაშვილი, საქე-
რთველოს სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი, მუხლი 349, ვე-
ლი 27-32. <GCCC.GE> [24.09.2019].

¹³ <https://www.meyer-pritzl.jura.uni-
kiel.de/de/ver/28.Vertrag%20Zugunsten%20Dritter%20und%20V
ertrag%20mit%20Schutzwirkung%20fuer%20Dritte.pdf>
[24.06.2018], 8.

¹⁴ <http://www.jura-
basic.de/aufref.php?file=2&art=6&find=VertragzugunstenDritter_
_Anspr%FCche-des-Dritten> [26.06.2018];

¹⁵ კროპოლევი, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, თბილი-
სი, 2014, 234, მუხლი 328, ველი 10.

¹⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის
განჩინება, 12.07.2017, ას-1209-1169-2016;

კროპოლევი, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, 241-ე მუ-
ხლი, ველი 3, თბ, 2014, 108.

¹⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის
განჩინება, 04.06.2012, ას-12-12-2012;

ძლიერიშვილი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტა-
რი, მუხლი 639, ველი 5. <GCCC.GE> [25.06.2018].

¹⁸ ჭანტურია, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, სამართალი,
2001, 222, მუხლი 349.

¹⁹ ცერცვაძე, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი,
მუხლი 730, ველი 5. <GCCC.GE> [09.06.2018].

²⁰ მამახიძე, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, მუხლი
741, თბილისი, წიგნი მე-4, ტომი 1-ლი, 2001, 438.

²¹ მამახიძე, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, მუხლი
730, თბილისი, წიგნი მე-4, ტომი 1-ლი, 2001, 423.

²² ცერცვაძე, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი,
მუხლი 741, ველი 2, მით. სქოლიო 1. <GCCC.GE> [16.09.2019].

შემკვეთის მოთხოვნა არ წარმოადგენს გარიგებას,²³ როგორც ეს სამართლებრივ ლიტერატურაშია მითითებული.

მოთხოვნის შესახებ პრეტენზიის წაყენების ფორმას კანონი არ ითვალისწინებს და წერილობითი ფორმა სავალდებულო არ არის, თუმცა, კოდექსის მიხედვით, წერილობითი ფორმა არც თვით ექსპედიტორთან დადებული გარიგებისთვისაა საჭირო, მაგრამ პრაქტიკა საპირისპიროდ დამკვიდრდა.²⁴

741-ე მუხლში საუბარია მოთხოვნის გადაცემაზე: „...მოვალეა გადასცეს შემკვეთს თავისი მოთხოვნა“. იგი რადიკალურად განსხვავდება 198, 199 მუხლებში ნახსენები მოთხოვნის დათმობისგან (ცესიისგან),²⁵ რადგან ეს უკანასკნელი ითვალისწინებს გარიგების, ანუ მხარეთა ურთიერთშეთანხმების და არა კანონის საფუძველზე მოთხოვნის დათმობას. 741-ე მუხლზე ვერ გავრცელდება ვერც რეგრესული მოთხოვნის დამრეგულირებელი 207-ე მუხლი: „მოთხოვნის დათმობა კანონის ძალით“²⁶, რადგან რეგრესის დროს კონკრეტული ვალდებულებითსამართლებრივი ურთიერთობა დასრულებულია და წარმოიშვება ახალი ვალდებულება, ერთი ვალდებულება მეორეთი ნაცვლდება,²⁷ 741-ე მუხლის შემთხვევაში კი იცვლება მხოლოდ კრედიტორი და ვალდებულებითსამართლებრივი ურთიერთობა იგივე რჩება.

3. მესამე პირის ზიანის ლიკვიდაციის პრინციპი

Drittschadensliquidation, ქართულ ლიტერატურაში ნათარგმნი, როგორც მესამე პირის ზიანის ლიკვიდაცია (აღმოფხვრა)²⁸, მესამე პირების დასაცავად დადგენილი პრაქტიკული ინსტიტუტია, რომელიც ისეთ შემთხვევებში გამოიყენება, როცა: ა. პირს არ მისდგომია ზიანი, მაგრამ აქვს მოთხოვნის უფლება; ბ. დაზარალებული მხარე სხვა პირია, რომელსაც არ აქვს მოთხოვნის უფლება;²⁹ გ. დაზიანებულ პირსა (მესამე პირი, რომელსაც არ აქვს მოთხოვნის უფლება) და მოთხოვნის უფლების მქონე (თუმცა ზიანის არ მქონე) პირს უნდა აკავშირებდეთ სახელშეკრულებო ურთიერთობა.³⁰ გერმანული სამართლის მიხედვით, ამგვარ შემთხვევებში დაზარალებულ მესამე პირს შეუძლია მოთხო-

ვნის გადასვლა მოითხოვოს ასეთი უფლების მქონე პირისგან, რათა შეეძლოს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა³¹.

ა. გამოყენების წინაპირობები გერმანულ სამართალში

გერმანულ სამართალში პრინციპის გამოყენების ძირითადი შემთხვევებია გამოყოფილი: არაპირდაპირი წარმომადგენლობა, სავალდებულო საფრთხის ჩამოშორება, რისკის კისრება და სხვა.³² იქიდან გამომდინარე, რომ მესამე პირის ზიანის ლიკვიდაცია გერმანული სამართლის სავალდებულო ინსტიტუტია და თავისებური სპეციფიკით ხასიათდება, მისი აბსოლუტური გაიგივება 741-ე მუხლთან სავალდებულოდ რთულია, თუმცა პრინციპულ დონეზე მსგავსება აშკარად შესამჩნევია.

ბ. მსგავსება 741-ე მუხლის მიზანთან

მესამე პირის ზიანის ლიკვიდაციის მიზანია მოთხოვნისა და ზიანის სხვადასხვა პირთან არსებობის მიუხედავად ხელმოფხვის პასუხისგება, რათა ზიანი აღმოუფხვრელი არ დარჩეს და გამოირიცხოს ერთგვარი „სამართლებრივი შავი ხვრელის“ გაჩენა.³³ ასეთი შემთხვევები ხელმოფხვის ობიექტური თვალსაზიერებიდან ისე უნდა ჩანდეს, როგორც წინასწარ დაუგეგმავი, შემთხვევებზე დაფუძნებული.³⁴ მესამე პირის ზიანის აღმოფხვრისას ხდება სუბიექტის ცვლილება, რათა ზიანმა და მოთხოვნის უფლებამაც ერთ პირთან მოიყაროს თავი.

მესამე პირის ზიანის ლიკვიდაციის პრინციპის მსგავსად, სამოქალაქო კოდექსის 741-ე მუხლის მიზანაც სამართლიანობის, კეთილსინდისიერების პრინციპების დაცვა, სამართალურთიერთობის გამართლება და ასევე პრევენციაც იმისა, რომ შემკვეთისთვის მიყენებული ზიანი აუნაზღაურებელი არ დარჩეს - ექსპედიტორთან დადებული ნებისმიერი ხელშეკრულების მხარე მხოლოდ ექსპედიტორის წინაშე აგებს პასუხს, რადგან იგი გამოდის საკუთარი და არა შემკვეთის სახელით.

IV. მოთხოვნის გადასვლის განსხვავებული საფუძველი ლიზინგის ხელშეკრულებაში

1. გამიჯნა ექსპედიციის ხელშეკრულებაში არსებული მოთხოვნის გადასვლისაგან

ლიზინგის გამცემსა და მიმწოდებელს შორის არსებული ნასყიდობის (მიწოდების) ხელშეკრულება ითვლება მესამე პირის - ლიზინგის მიმღებისთვის სასარგებლოდ დადებულად, მიმწოდებლის ვალდებულების შინაარსი უნდა განისაზღვროს იმგვარად, როგორც ლიზინგის მიმღებთან პი-

²³ განსხ. აზრი იხ. *ცერცვაძე*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი, მუხლი 741, ველი 2, მით. სქოლიო 1. <GCCC.GE> [16.09.2019].

²⁴ *გაბიჯაძე*, სატრანსპორტო ექსპედიციის სამოქალაქოსამართლებრივი რეგულირების ზოგიერთი საკითხი, ჟურნალი მართლმსაჯულება და კანონი, N3 (42), 2014, 130.

²⁵ განსხვავებული აზრი იხ. *ცერცვაძე*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი, მუხლი 741, ველი 2. <GCCC.GE> [09.06.2018]; *ცერცვაძე*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი, მუხლი 741, ველი 2, სქოლიო 1 <GCCC.GE> [09.06.2018].

²⁶ *თათლაძე*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი, მუხლი 207, ველი 1, 3. <civilcode.ge> [22.09.2019].

²⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის გადაწყვეტილება, 05.09.2012, ას-581-549-2011.

²⁸ *კროპილოერი*, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, სასწავლო კომენტარი, თბ., 2014, 130, ველი 25.

²⁹ Westermann, Bydlinski, Weber, BGB — Schuldrecht Allgemeiner Teil, 2007, 298, 299.

³⁰ <https://juraeinmaleins.de/schema-drittschadensliquidation-dsl/NfN4> [25.05.2018]; <http://www.juraindividuell.de/artikel/grosser-bgb-schein-die-drittschadensliquidation-in-der-klausur/> [25.05.2018]; <http://www.juraexamen.info/ubersicht-drittschadensliquidation/> [25.05.2018]; <https://jura-online.de/lernen/drittschadensliquidation-dsl/174/exkursus> [25.05.2018].

³¹ Köhler/Lorenz, Prüfe Dein Wissen, Rechtsfälle in Frage und Antwort, Band 2, Schuldrecht I, 2005, 381-384.

³² *რუსიაშვილი*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი, მუხლი 408, ველი 27 <gcc.ge> [06.06.2018]; კროპილოერი, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, სასწავლო კომენტარი, თბ., 2014, 131, ველი 26; მუხლი 249, 2019, 301, ველი: 108-111; Brox/Walker, Allgemeines Schuldrecht, 2009, 354, 355; M. S. Silva, The Draft Common Frame of Reference as a "Toolbox" for Domestic Courts: A Solution to the Pure Economic Loss Problem from a Comparative Perspective, Springer, 2017, 169.

³³ M. S. Silva, The Draft Common Frame of Reference as a "Toolbox" for Domestic Courts: A Solution to the Pure Economic Loss Problem from a Comparative Perspective, Springer, 2017, 168.

³⁴ <https://jura-online.de/lernen/drittschadensliquidation-dsl/174/exkursus> [27.05.2018]

³⁵ *ცერცვაძე*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი, მუხლი 741, ველი 1. <GCCC.GE> [09.06.2018].

რდაპირი კონტრაპირების შემთხვევაში მოხდებოდა.³⁶ განსახილველი საკითხი ეხება ისეთ შემთხვევებს, როცა ლიზინგის მიმღები გამცემისაგან ითხოვს მოთხოვნის უფლების გადასვლას მიმწოდებლის წინაშე.

ექსპედიციის ხელშეკრულებისგან განსხვავებით, თუ სალიზინგო ურთიერთობაში სამი სხვადასხვა პირი მონაწილეობს, მათთვის აუცილებლად ცნობილი იყოს ურთიერთობის სამმხრივობის შესახებ, რადგან სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, მიმწოდებელსაც და ქონებასაც ლიზინგის მიმღები ირჩევს, მიმწოდებლისთვის კი ცნობილია, რომ ქონებას ლიზინგით გასაცემად ასხვისებს. შესაბამისად, ექსპედიციისგან განსხვავებით, ლიზინგის ხელშეკრულებაში სამივე პირი თავისი სახელითა და ხარჯით მოქმედებს.

2. სუბროგაცია და მესამე პირის ზიანის ლიკვიდაცია

ლიზინგის გამცემის ლიზინგის მიმღებზე კანონისმიერ მოთხოვნის გადასვლას სამოქალაქო კოდექსის 577 II მუხლი აწესრიგებს, რომლის თანახმად: „ლიზინგის გამცემი ვალდებულია მოთხოვნისთანავე დაუთმოს ლიზინგის მიმღებს თავისი უფლებები, რომლებიც უკავშირდება მიმწოდებელთან დადებული ხელშეკრულების შესრულების მოთხოვნას“.

სალიზინგო ურთიერთობაში რთულია მესამე პირის ზიანის ლიკვიდაციის პრინციპების დანახვა. პრინციპის მთავარი მოთხოვნაა, რომ ზიანი მხოლოდ ერთ პირს ადგებოდეს, ხოლო მოთხოვნის უფლება მხოლოდ მეორე პირს ქონდეს. სამოქალაქო კოდექსის 577 I მუხლის მიხედვით კი, მიმწოდებლის ბრალით შესაძლოა ერთი და იგივე ზიანი მიადგეს როგორც ლიზინგის მიმღებს, ისე ლიზინგის გამცემს, რაც მესამე პირის ზიანის ლიკვიდაციის პრინციპს გამოორიქხავს. ლიზინგის მიმღები უბრალოდ ისეთი მესამე პირია, ვისაც აქვს მოთხოვნის უფლება მის სასარგებლოდ დადებულ მიწოდების ხელშეკრულებაში. სამოქალაქო კოდექსი ლიზინგის მიმღებს მიმწოდებლისგან მოთხოვნის უფლებას მაშინ ანიჭებს, როცა იღებს ლიზინგის საგანს და მაშინაც, როცა უარს ამბობს მის მიღებაზე. შესაბამისად, დამატებითი პრინციპების ძებნა საჭირო არ არის. 577 II მუხლი უფრო პრევენციული ხასიათისაა და ისეთ შემთხვევებს ეხება, რომლებიც შესაძლოა ხელშეკრულებაში ანდა საკანონმდებლო დონეზე სათანადოდ გათვალისწინებული არ იყოს და ხელს უწყობდეს ლიზინგის გამცემისა და მიმღების ინტერესების ეფექტურ დაცვას.

ლიზინგის ხელშეკრულებაში მოთხოვნის გადასვლა არც სადაზღვევო სამართლის სუბროგაციის პრინციპს გავს. მართალია, ლიზინგის გამცემის ადგილს ლიზინგის მიმღები ისე იკავებს, რომ ურთიერთობა და მოთხოვნა არ იცვლება³⁷, ამასთან, ზიანის მიმცენებელი (მიმწოდებელი) ერთდროულად ორი პირის (ლიზინგის მიმღებისა და ლიზინგის გამცემის) წინაშე ერთსა და იმავე ზიანზე (577 I მუხლი) პასუხისმგებელი ვერ იქნება, რაც თითქოსდა სუბროგაციის პრინციპს ამსგავსებს, მაგრამ არსებითად მაინც განსხვავებულია. სადაზღვევო სუბროგაციის დროს მოთხოვნის გადასვლის წინაპირობა ანაზღაურებაა: მზღვეველს ზიანის მიმცენებელი მესამე პირის წინაშე მოთხოვნის დაყენება მხოლოდ მას შემდეგ შეუძლია, რაც დაზღვეულს თანხას

ანაზღაურებს³⁸. სალიზინგო ურთიერთობაში კი პირიქით – რომის მოდელური კანონის მიხედვით, კონტრაპენტებს შორის ანაზღაურება მოთხოვნის გადასვლის ხელშეკრულებით ფაქტორია.

3. რომის მოდელური კანონი

მიუხედავად იმისა, რომ ოტავის კონვენციის ხელმოწერა მხარე საქართველო არ არის,³⁹ როგორც ოტავის კონვენციას, ისე რომის მოდელური კანონებს ქართული სასამართლო სალიზინგო ურთიერთობათა მოსაწესრიგებლად აქტიურად იყენებს.⁴⁰

სამოქალაქო კოდექსის 577 II მუხლის მსგავსი დანაწესი რომის მოდელური კანონის 7 II მუხლში, თუმცა მოთხოვნის გადასვლა ლიზინგის გამცემის თანხმობაზე დამოკიდებულია. სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, ლიზინგის გამცემი უაქცეპტოდ უნდა დათანხმდეს ლიზინგის მიმღების განაცხადს იმ მოთხოვნის გადასვლაზე, რაც მიწოდების ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ლიზინგის მიმღებს შეეხება. რომის მოდელური კანონის მე-7 მუხლის კომენტარის მიხედვით, ლიზინგის გამცემს ეძლევა არჩევანის შესაძლებლობა: დაეთანხმოს ლიზინგის მიმღებს და თავიდან აირიდოს ლიზინგის მიმღების მიმართ ისეთი პასუხისმგებლობა, რომელიც სცდება მის კომპეტენციას და წარმოიშვება ნივთის სპეციფიკიდან თუ მიმწოდებლის არჩევანიდან გამომდინარე, ან არ დააკმაყოფილოს ლიზინგის მიმღების განაცხადი. თუ ლიზინგის გამცემი ლიზინგის მიმღების მოთხოვნაზე უარს იტყვის, სანაცვლოდ ვალდებული ხდება, რომ თავის თავზე აიღოს შემკვეთის პასუხისმგებლობა და ლიზინგის მიმღებისთვის მიწოდების ხელშეკრულებიდან გამომდინარე მოთხოვნის ადრესატად ჩანაცვლდეს.

რომის მოდელური კანონისა და სამოქალაქო კოდექსის დანაწესები ვერ ჩაითვლება ურთიერთწინააღმდეგობრივად, რადგან მოდელური კანონის ოფიციალური განმარტების მიხედვით, ლიზინგის მიმღებისთვის მოთხოვნის დაკმაყოფილება გარანტირებულია, ლიზინგის გამცემის ნება-სურვილზე კი მხოლოდ ამ მოთხოვნის განხორციელების ხერხი დამოკიდებული – მოთხოვნის ადრესატად დატოვოს მიმწოდებელი თუ თვითონ გახდეს პასუხისმგებელი მიმწოდებლის ნაცვლად.

შეჯამება

სამოქალაქო კოდექსის 741-ე და 577 II მუხლებში მოთხოვნის გადასვლის შესახებ განცხადება იმპერატორული ხასიათისაა და მხარეთა შორის შეთანხმებაზე დამოკიდებული არ არის. მოთხოვნის გადასვლის საჭიროებაა ისეთ ხელშეკრულებაში, სადაც მხარეებმა შესაძლოა არ იცოდნენ ურთიერთობის სამმხრივობის შესახებ (სატრანსპორტო ექსპედიცია) და ისეთ ხელშეკრულებაშიც, სადაც ურთიერთინფორმირებულობა კანონის უშუალო მოთხოვნაა (ლიზინგის ხელშეკრულება).

³⁸ ირემბაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი, მუხლი 832, ველი 2. <GCCC.GE> [22.09.2019].

³⁹ <https://www.unidroit.org/status-leasing-conv-1988> [15.09.2019].

⁴⁰ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის დადგენილება, 04.12.2018, 4/8878-18;

თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის დადგენილება, 26.11.2018, 4/8876-18, პუნქტი 6.3;

თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის დადგენილება, 15.10.2018, 4/7503-18, პუნქტი 6.3.

⁴¹ Unidroit Model Law on Leasing, Official Commentary, Doc 24, May, 2010, 13, ველი 44. <https://www.unidroit.org/explanatory-model-law-leasing-2008/english> [15.09.2019].

³⁶ ირემბაშვილი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ონლაინკომენტარი, მუხლი 577, ველი 3. <GCCC.GE> [15.09.2019].

³⁷ მოწონილი, სუბროგაციის გამოყენა რეგრესისა და ცესიისაგან, სამართლის ჟურნალი, №1, 2014, 161.

სამოქალაქო კოდექსის 741-ე მუხლი უფრო მეტად მესამე პირის ზიანის ლიკვიდაციის მსგავსი პრინციპია. იგი არ უნდა ჩაითვალოს მოთხოვნის დათმობად (ცესიად), რადგან ეს უკანასკნელი მხარეთა შორის დადებულ გარიგებაზე დაფუძნებულია. 741-ე მუხლი ეხება მესამე პირის სასარგებლოდ დადებულ „არანამდვილ“ ხელშეკრულებას, რადგან მესამე პირს (შემკვეთს) მის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულებიდან მოთხოვნის უფლება რომ ჰქონოდა, კანონმდებელი მოთხოვნის გადასვლაზე განაცხადის უფლებას აღარ მიანიჭებდა.

ლიზინგის ხელშეკრულებაზე, როცა ლიზინგის მიმღები მოთხოვნის გადასვლას ითხოვს მიმწოდებლის წინაშე, ცალსახად იმავეს თქმა გამორიცხებულია, რადგან სამოქალაქო

კოდექსი რიგ შემთხვევებში პირდაპირ მიუთითებს მიმწოდებლის პასუხისმგებლობის შესაძლო ვარიანტებს ლიზინგის მიმღების წინაშე. ლიზინგის მიმღები ის მესამე პირია, ვისაც აქვს მოთხოვნის უფლება მის სასარგებლოდ დადებულ ხელშეკრულებაში და მოთხოვნის დათმობის განმარტებისას მესამე პირის ზიანის ლიკვიდაციისა და სუბროგაციის პრინციპის ძებნაა ზედმეტია. შეიძლება ითქვას 577 II მუხლი უფრო პრევენციული ხასიათისაა და ისეთ შემთხვევებს შეეხება, რომლებიც შესაძლოა ხელშეკრულებაში ანდა საკანონმდებლო დონეზე სათანადოდ გათვალისწინებული არ იყოს და ხელს უწყობდეს ლიზინგის გამცემისა და მიმღების ინტერესების ობიექტურ დაცვას.